

Бричук Ю.В.
Державний університет «Житомирська політехніка»
Науковий керівник: Острогляд О.В.,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
права та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Після повномасштабного вторгнення РФ на територію України ситуація з рівнем військових правопорушень суттєво змінилась, і на жаль не в кращий бік. Це пов'язано з різким збільшенням кількості військовослужбовців та перебуванням багатьох військових у емоційному стресі. Об'єктом даних правопорушень є безпосередньо суспільні відносини у сфері забезпечення правопорядку і військової дисципліни серед військовослужбовців Збройних сил України та інших військових формувань.

Аналізуючи зміни які відбулись в законодавстві з початку війни варто звернути увагу на закон №2124-IX від 15.03.2022 яким було доповнено Розділ VIII КК України, а саме статтею 43-1 «Виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України». [1]

Дані зміни мають важливе значення у військовій сфері, оскільки регулюють правові наслідки виконання наказів та рішень військовослужбовцями. Положення ч.1 та ч.4 ст. 43-1 КК попереджають про недопущення випадків перевищення виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни. Як зазначив М. Хавронюк, мова йдеться наприклад про умисний удар артилерії чи мінометів по житлових будинках, серед яких стоять танки агресора, що спричинило загибель цивільного населення. Тому військовослужбовцям потрібно на це зважати. [2]

Також даним законом було внесено зміни до Закону «Про оборону України» - статтю 1 доповнено визначенням бойового імунітету. Відповідно до даного визначення, змістом бойового імунітету є звільнення від відповідальності, у т. ч. кримінальної військового командування, військовослужбовців, добровольців Сил територіальної оборони ЗСУ, працівників правоохоронних органів, які відповідно до своїх повноважень беруть участь в обороні України. Враховуючи дані зміни у законодавстві, при вирішенні питання кримінальної відповідальності військовослужбовців у суді, виникають певні труднощі, оскільки існують суперечності між ст. 43-1 КК та визначенням «бойового імунітету» у Законі «Про оборону України» які законодавець не передбачив та не врахував.

Розглядаючи питання кримінальної відповідальності військовослужбовців варто також звернути увагу на закон №3902-IX від 20.08.2024 (набрав чинності 07.09.2024) яким було внесено зміни до КК України та КПК. Військовослужбовці, які вчинили кримінальне правопорушення передбачене ст. 407 та 408 КК під час воєнного стану вперше та які добровільно звернулись із клопотанням до слідчого, прокурора або суду з бажанням повернутись до військової частини (далі в/ч) для продовження проходження військової служби, та за наявності письмової згоди командира в/ч, можуть бути звільнені від кримінальної відповідальності, відповідно до змін якими було доповнено ст. 401 КК. Корективи також було внесено до Кримінального процесуального кодексу, а саме до статей 286, 287, 288. Даними змінами унормовується процедура розгляду судом клопотань прокурора про звільнення від кримінальної відповідальності військовослужбовців, які добровільно заявили про намір повернутись до в/ч та продовжити військову

службу, суд виносить ухвалу якою зобов'язує особу не пізніше 72 годин прибути до в/ч для продовження проходження військової служби. [3]

Проаналізувавши статистичні дані Державної судової адміністрації, Офісу Генпрокурора, Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду за 2022-23 роки, можна побачити суттєві зміни у кількості засуджених військовослужбовців за статтями 407 та 408 КК України. Відповідно до даних, за 2022 рік було засуджено 1036 осіб за самовільне залишення в/ч або місця служби (ст. 407 КК), тоді як у 2023 році було засуджено 1577 осіб, що на 52,2% більше, порівняно з минулим роком. В той час кількість засуджених військовослужбовців за дезертирство (ст. 408 КК) зменшилась на 26,6%, у 2022 році було засуджено 154 особи, тоді як у 2023 році засуджено 113 осіб. [4, ст.93]

Підводячи підсумки вище сказаного, можна сказати, що військова сфера займає на сьогодні одне з ключових значень. На прикладі лише декількох змін у законодавстві ми бачимо, як змінюються положення про кримінальну відповідальність військовослужбовців, порядок притягнення до такої відповідальності. Кожна така зміна у законодавстві залишає певний слід, що чітко прослідковується у наведених статистичних даних. Законодавство у військовій сфері ще потребує певних змін, оскільки на сьогоднішній день не ідеальне, має певні прогалини та виклики, зокрема суперечність положень одного закону іншому. Однак такі зміни, напевно, будуть чекати кращих часів.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 18.09.2024)

2. М. Хавронюк. Аналіз статті 43-1 ККУ та змін до ЗУ «Про оборону України» із серії науково-практичних коментарів Миколи Хавронюка про зміни до Кримінального кодексу, прийняті під час воєнного стану. 2022. URL: <https://pravo.org.ua/blogs/obov-yazok-zahyshhaty-vitchyznu-i-novi-statti-kryminalnogo-kodeksu/> (дата звернення: 19.09.2024)

3. Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законів України щодо вдосконалення кримінальної відповідальності за злочини проти встановленого порядку несення або проходження військової служби під час дії воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3902-20#Text> (дата звернення: 20.09.2024)

4. Стан здійснення правосуддя у кримінальних провадженнях та справах про адміністративні правопорушення судами загальної юрисдикції у 2023 році. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/sud_pract/Stan_zdijsn_krim_prov_2023.pdf?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAAR32ACIC_Tly671dRuA_fXwXhX2qEmEwul2gAMqXYDkwFnbLSoprKrDhAngM_aem_AeHbPpJLOrKGNqaQw5vXRgOcia-g4Lf-B3ghcX-cV7G4yhTT7sJzp7hq1tcxb3FAKcK6ry5VgLRFRGhLx9cgVjv (дата звернення: 20.09.2024)